

Middelburg, 12 april 2019

Geachte leden van Provinciale Staten van Zeeland,

Inleiding

Op woensdag 20 maart zijn de Provinciale Statenverkiezingen gehouden. Op vrijdag 22 maart 2019 is de uitslag door alle partijen in een informeel debat geduid. Aan het debat, onder leiding van de commissaris van de Koning Han Polman, namen alle lijsstrekkers deel van de partijen die bij de afgelopen verkiezingen zijn verkozen in Provinciale Staten. Bij de duiding van de uitslag hebben partijen unaniem aangegeven dat het aan de fractie van CDA is om het voortouw te nemen in de informatiefase.

Opdracht aan de informateur

Tijdens het informele duidingsdebat heeft CDA als grootste partij na de verkiezingen, in de persoon van Jo-Annes de Bat, aangegeven een zorgvuldig proces te willen doorlopen om te komen tot een nieuwe coalitie. Ik ben aangezocht om de rol van informateur op mij te nemen om bij alle partijen te verkennen welke mogelijkheden er zijn voor de vorming van een nieuwe coalitie en het opstellen van een coalitieakkoord. Daarnaast is door Jo-Annes de Bat de wens uitgesproken om voor bepaalde maatschappelijke opgaven te kunnen werken met een statenakkoord, als daar voldoende draagvlak voor is. Tijdens de informatiefase heb ik verkend wat de mogelijkheden daartoe zijn. Hierbij doe ik verslag op hoofdlijnen van de door mij gevoerde gesprekken en sluit ik af met een advies voor de formatiefase.

Aanpak

Tussen zaterdag 23 maart tot en met zaterdag 6 april heb ik met vertegenwoordigers van alle partijen die in Provinciale Staten verkennende gesprekken gevoerd om een beeld te vormen van de mogelijkheden, wensen en verwachtingen. Waar nodig heb ik enkele telefonische gesprekken gevoerd om het beeld verder te verduidelijken. Tot slot heb ik met vijf partijen in gezamenlijkheid nog een derde gesprek gevoerd. De verkennende gesprekken vonden plaats in open en constructieve sfeer. De opgaven voor Zeeland zijn duidelijk voor alle partijen. Hierdoor heb ik een goed beeld kunnen krijgen om te komen tot mijn advies. De partijen hebben van tevoren een viertal vragen toegestuurd gekregen om zich voor te kunnen bereiden op de gesprekken. In de gesprekken heb ik de vragen gebruikt als leidraad. Daarbij heb ik aangegeven dat ik na afloop van de informatie zal komen met een advies voor mogelijk te vormen coalities, inclusief voorkeursvarianten.

Aan de partijen is gevraagd om te reageren op de volgende vier vragen:

1. Hoe duidt u de verkiezingsuitslag; wilt u uw bijdrage aan het duidingsdebat verder verdiepen?
2. Welke mogelijke coalitie(s) ziet u voor zich, zijn er partijen die u op voorhand uitsluit voor samenwerking en welke rol ziet uw partij weggelegd in de formatiefase?
3. Welke personen draagt uw partij voor als gedeputeerde?
4. Hoe staat u tegenover een coalitie-, dan wel statenakkoord? Welke inhoudelijke punten kunnen/zouden onderdeel daarvan moeten zijn?

Partijen is eveneens gevraagd de antwoorden op deze vier vragen kort schriftelijk op papier te zetten en aan mij te doen toekomen. Alle partijen hebben dat gedaan.

Er zijn gespreksverslagen op hoofdlijnen gemaakt die in concept aan de gesprekspartners zijn voorgelegd voor een feitencheck.

Schriftelijke bijdragen en gespreksverslagen hebben mede aan de basis gestaan voor mijn advies. De gespreksverslagen zijn niet openbaar, maar mijn rapportage uiteraard wel.

In de gesprekken die ik de afgelopen twee weken heb mogen voeren, heb ik een aantal kernbegrippen vaak gehoord. Los van de politieke verschillen in Provinciale Staten is er een groot gevoel van saamhorigheid en er is bij vrijwel iedere partij de wil om verantwoordelijkheid te nemen voor de Zeeuwse zaak. Voor de oplossingsrichting bij een groot aantal inhoudelijke vraagstukken bestaat er een breed draagvlak. Iedere partij constateert dat de huidige coalitie een nipte meerderheid behoudt, maar om recht te doen aan de verkiezingsuitslag en voor het draagvlak in PS zou een coalitie met vijf partijen zeker verkend moeten worden. Geen van de partijen heeft in de informatieronde andere partijen op voorhand uitgesloten.

Terugblik op de verkiezingsuitslag

Op 20 maart 2019 werden de verkiezingen voor de Provinciale Staten gehouden. In Zeeland heeft 59,1% van de stemgerechtigden gestemd. De uitslag van de Provinciale Statenverkiezingen in Zeeland in zetels en stemmen is hieronder met een vergelijking van de uitslag in 2015 weergegeven.

Partij	Zetels 2015	Zetels 2019	Verschil zetels	Stemmen '15	Stemmen '19
CDA	6	7	+ 1	21847	27810 ▲
SGP	6	5	- 1	19629	20624 ▲
VVD	6	4	- 2	20303	17580 ▼
PvdA	4	4	0	14180	14365 ▲
PVV	4	2	- 2	15434	10668 ▼
SP	4	2	- 2	16262	8240 ▼
D66	3	1	- 2	10403	6409 ▼
CU	2	2	0	8607	8927 ▲
50 plus	1	2	+ 1	4457	8764 ▲
PvZ	1	2	+ 1	5787*	10619* ▼
ZL	1	-	- 1	5815*	0
GroenLinks	1	2	+ 1	5198	9962 ▲
FVD	-	5	+ 5	0	20168 ▲
PvdD	-	1	+ 1	0	5992 ▲

* PvZ en ZL hebben gezamenlijk minder stemmen behaald dan in 2015

Ook in Zeeland was er de opmerkelijke entree van Forum voor Democratie in Provinciale Staten. De partij behaalde uit het niets 12% van de stemmen. Forum voor Democratie komt met vijf zetels als in omvang derde politieke partij in Provinciale Staten. De verkiezingen in Zeeland gaven in zoverre een afwijkend beeld te zien dat het CDA, tegen de landelijke trend in, als grootste partij en als één van de winnaars uit de bus kwam.

Landelijk gaf de verkiezingsuitslag een beeld te zien van verdere politieke versnippering. In de Provinciale Staten van Zeeland zijn nu dertien partijen vertegenwoordigd. Er hebben vijf grotere partijen met vier zetels of meer zitting in staten en er zijn acht kleinere fracties met twee zetels of minder vertegenwoordigd. De partijen die van 2015-2019 de coalitie vormden hebben gezamenlijk licht verloren (twee zetels). Er blijft een nipte meerderheid in Provinciale Staten voor de vier partijen. Samen hebben zij 20 van de 39 zetels.

Bovenstaande uitslag leidt ertoe dat er, in ieder geval rekenkundig, meerdere coalitie varianten mogelijk zijn. Hieronder geef ik de varianten op grond van vijf of vier partijen weer. In hoeverre de onderstaande coalities ook programmatisch haalbaar zijn, is verkend in de gespreksronden.

Varianten met vijf partijen (collegeleden)

CDA/SGP/VVD/FvD/PvdA = 25 (brede samenstelling)

CDA/SGP/VVD/PvdA & PVV of SP of CU of 50 plus of PvZ of GL= 22

CDA/SGP/VVD/PvdA en één namens GL/50PLUS/SP/D66/PvdD

Twee varianten met vier partijen (collegeleden)

CDA/SGP/VVD/FvD = 21

CDA/SGP/VVD/PvdA = 20

Bevindingen informatieronde

Partijen is gevraagd naar hun belangrijkste ambities voor de komende vier jaar op basis van volgende niet uitputtende inhoudelijke thema's:

- Mobiliteit e.a.;
- Leefbaarheid, wonen, vestigingsklimaat, omgevingswet e.a.;
- Economie, structuurversterking, landbouw, visserij, onderwijs, arbeidsmarkt, campus Zeeland e.a.;
- Recreatie, toerisme, cultuur e.a.;
- Provincie en (inter)bestuurlijke organisatie (governance/lobby) e.a.;
- Klimaat, RES, energietransitie, duurzaamheid, circulariteit, biodiversiteit.

Deze ambities zijn niet diepgaand verkend, maar kort langsgelopen voor de essentie. Het leverde nuances op in het denken van verschillende partijen.

Partijen hebben geen inhoudelijke punten benoemd die onbespreekbaar zijn of een blokkade vormen. Het is goed te vernemen dat er op voorhand geen inhoudelijke blokkades zijn en programmatische verschillen overbrugbaar zijn.

Nadere duiding eerste gespreksronde

Uit de eerste gespreksronde kwam het volgende naar voren.

Dat het gevoel van verantwoordelijkheid voor de Zeeuwse zaak Statenbreed wordt gedeeld. Tussen de statenleden onderling is er een gevoel van saamhorigheid. In de afgelopen statenperiode konden voorstellen vaak op brede steun rekenen.

- Alle partijen stellen vast dat de coalitie (CDA/SGP/VVD/PvdA) een zeer nipte meerderheid heeft weten te behouden en in theorie door zou kunnen.
- Vanuit de vertegenwoordigers van de coalitie is aangegeven dat men in principe met elkaar door wil, maar dat daar een vijfde partij bij zou kunnen komen voor meer draagvlak in Provinciale Staten.
- Vanuit alle politieke partijen is aangegeven dat er onderzocht moet worden hoe recht gedaan kan worden aan de verkiezingsuitslag.
- Vanuit diverse partijen is gevraagd om een coalitie te verkennen waarbij de huidige coalitie wordt versterkt met een partij met twee zetels. De voorkeur voor de toe te voegen partij loopt langs politiek ideologische lijnen.
- Vanuit de kleine linkse partijen is geopperd om één gedeputeerde namens hen voor te dragen.
- Er is breed draagvlak voor een college bestaande uit vijf gedeputeerden, waarbij op twee na alle partijen er vanuit gaan dat de vijfde gedeputeerde wordt toegevoegd aan de bestaande coalitie.
- Er is beperkt tot redelijk draagvlak voor een Statenakkoord waarin een aantal onderwerpen wordt opgenomen. Hetzelfde geldt voor een Statenagenda.

- Er zijn tegenover mij als informateur in de eerste gesprekken geen onoverkomelijke programmatische verschillen of breekpunten bekend geworden.
- Alle partijen zijn bereid om verantwoordelijkheid te nemen wanneer ze daarom wordt gevraagd.
- Er wordt aandacht gevraagd voor de mogelijke samenstelling van het team.

In de eerste ronde bleek dat de meeste partijen vinden dat de marge van de bestaande coalitie krap is geworden en dat de verkiezingsuitslag het niet zonder meer vanzelfsprekend maakt dat men zonder accent verschuivingen in dezelfde samenstelling door kan gaan. Ook is breed aandacht gevraagd voor de entree van FVD en vrijwel alle partijen hebben zich de vraag gesteld op welke manier aan dit electoraal signaal recht kan worden gedaan.

Het voorzetten van de huidige coalitie aangevuld met één extra gedeputeerde lijkt voor de meeste partijen een begaanbare weg. Op de vraag welke partij de extra gedeputeerde zou moeten leveren kwam geen eens luidend antwoord. Partijen zoeken de verbreding van de coalitie vooral bij fracties die ideologisch of programmatisch dicht bij hen liggen. Waar de SGP de voorkeur uitspreekt voor versterking met CU kiest de PvdA eerder voor GroenLinks. Vanuit de kleine linkse partijen is geopperd om een kandidaat gedeputeerde voor te dragen namens hen allen.

Een belangrijk gespreksonderwerp in deze informatieronde was het verkennen van de mogelijkheid om te komen tot een statenakkoord. Een aantal partijen ziet hier mogelijkheden toe. In dit akkoord kunnen afspraken op proces en inhoud worden gemaakt voor bepaalde maatschappelijk belangrijke opgaven in een optimaal samenspel tussen staten en college.

In de gesprekken is gebleken dat geen van de partijen Forum voor Democratie (FVD) - als dé grote winnaar- bij voorbaat uitsluit voor een vervolggesprek. Alle partijen hebben geconstateerd dat de entree van FVD in Provinciale Staten iets zegt over de manier waarop burgers staan tegenover het (landelijk) gevoerde beleid. Breed wordt onderkend dat een aanzienlijk deel van de kiezers van zijn democratisch recht gebruik heeft gemaakt om een signaal af te geven en dat een democratisch signaal is dat nader verkend moet worden.

Partijen geven aan met hen in gesprek te willen, maar daarvoor is het noodzakelijk dat de standpunten van Forum vertaald worden naar de Zeeuwse context. Ook werd eraan gehecht dat duidelijk wordt wie de kandidaat voor deze partij zou kunnen zijn. Door de andere partijen werd naar voren gebracht dat men de Zeeuwse standpunten van de partij nader zou moeten verkennen om te kunnen bepalen of er mogelijk sprake zou kunnen zijn van een vruchtbare en duurzame samenwerking.

Op mijn verzoek heeft FVD na de eerste gespreksronde haar landelijke standpunten vertaald naar de Zeeuwse context. Deze uitwerking is gedeeld met de andere partijen in de Zeeuwse staten. Er is mij gebleken dat deze toelichting weliswaar meer duidelijkheid schiep voor andere partijen, maar nog onvoldoende houvast bood om een uitspraak te doen over de mate waarin samenwerking in een college tot de werkbare mogelijkheden zou kunnen behoren. Om daar een uitspraak over te kunnen doen was er behoefte aan verdere verduidelijking.

Nadere duiding tweede gespreksronde

Op basis van de verkiezingsuitslag en de eerste gesprekken heb ik als informateur gekozen voor een verdiepende tweede ronde van gesprekken.

In de tweede gespreksronde is doorgesproken op de volgende onderwerpen:

- Hoe in de ogen van de partijen de uitslag van de verkiezingen dient te worden vertaald in de samenstelling van een coalitie en een coalitieakkoord;
- Of een coalitie akkoord op hoofdlijnen dan wel één in meer detail wenselijk is;
- In hoeverre de verduidelijking van de inhoudelijke standpunten die door Forum aan lijsttrekkers is gestuurd, een vertrekpunt kan vormen voor verkennende gesprekken met hen.

Aan de tweede gespreksronde namen alle partijen deel met uitzondering van D66 en de PvdD.

In deze ronde heb ik op grond van de ingewonnen informatie uit de eerste gesprekken verder verkend welke voorkeuren de partijen hebben voor een coalitie. Hierbij heb ik de afgevaardigden van de partijen gespiegeld op de combinaties die er zijn geopperd. Ook heb ik de partijen meegenomen in het feit dat er met mij geen onoverkomelijke programmatische breekpunten zijn gedeeld.

De tweede ronde leverde mij de bevestiging op van het beeld dat een vijf partijen coalitie door veel partijen als wenselijk wordt gezien. Dit onder de voorwaarde dat een vijfde gedeputeerde van aantoonbare meerwaarde is voor het college van GS en dat er sprake dient te zijn van een evenredige werkverdeling tussen de gedeputeerden. De vraag uit welke hoek deze vijfde gedeputeerde dient te komen werd in de regel beantwoord in lijn met de eigen politieke oriëntatie. In dit gesprek is eveneens stilgestaan bij het belang van het team en teamvorming.

Uit deze ronde heb ik meegenomen dat een coalitieakkoord op hoofdlijnen als wenselijk wordt gezien. Waar er ideologische verschillen zijn tussen partijen, is een uitwerking van onderdelen in meer detail wenselijk om een goede basis te kunnen leggen voor een bestendige samenwerking in de komende vier jaar.

In deze ronde is mij tevens gebleken dat er beperkte tot redelijke steun is voor een statenakkoord of een statenagenda. Naar mijn smaak verdient dit een kans gelet op de positieve houding en betrokkenheid van alle partijen in de Zeeuwse zaak. Het geeft ook kleine partijen de mogelijkheid voor hen specifieke zaken in te brengen en misschien te realiseren (kleur en smaak). Zou een statenakkoord stranden of gedeeltelijk lukken dan kan de opbrengst gebruikt worden voor een statenagenda.

Nadere duiding derde gesprek

Op zaterdag 6 april heb ik met de vijf grootste partijen gesproken. Dit derde gesprek was een groepsgesprek dat op mijn verzoek tot stand kwam. Er waren meerdere redenen voor het voeren van dit verdiepende gesprek.

- Alle partijen gaven eerder te kennen dat een vijf partijen coalitie voor de hand ligt.
- Uit de eerste twee gespreksronde bleek dat er geen partijen werden uitgesloten.
- Geen van de partijen op voorhand breekpunten ten aanzien van enige andere partij benoemden.
- Partijen constateerden dat het democratisch signaal van 20 maart op enige manier vertaald moet worden.
- De standpunten van de FVD naar mogelijke samenwerkingspartners zouden duidelijk moeten worden gemaakt. Dit om de afweging te kunnen maken of samenwerking een haalbare kaart zou kunnen zijn, door hen kon worden beantwoord.

Er is onder meer gesproken over mobiliteit, toerisme, werkgelegenheid, grensoverschrijdende samenwerking en energietransitie. Er kwamen bij deze bespreking naar mijn oordeel geen inhoudelijke breekpunten op tafel die een belemmering zouden kunnen zijn bij het vormen van een mogelijke coalitie en college. Het gesprek is afgesloten met de afspraak dat de delegaties de tijd zouden nemen om een en ander te overdenken en ruggespraak te houden met de fracties.

Varianten in een te vormen coalitie

Centraal in mijn advies staat welke mogelijke varianten ik zie voor een te vormen coalitie. Ik ga tevens in op de bereidheid om deel te nemen aan een college, voorkeuren voor het aantal gedeputeerden, het aantal partijen en portefeuillezwaarte. Ik realiseer me dat onderstaande varianten tot gevoelens kunnen leiden. Ik vind het echter essentieel dit te benoemen om te begrijpen waarom ik tot dit advies kom. Alle partijen heb ik gevraagd hun voorkeur(en) voor een te vormen college aan te geven. In **bijlage I** kunt u deze voorkeuren terugvinden.

Voordat ik varianten presenteer geef ik eerst een aantal constatering

- Het CDA is bij de verkiezingen de grootste partij geworden en wordt door alle partijen genoemd als onderdeel van een te vormen coalitie.
- Alle partijen zien Forum voor Democratie als de grote winnaar, maar er is sprake van nog enige onbekendheid vanwege het niet deelnemen aan de provinciale campagne en debatten. Ook kan er onzekerheid zijn vanwege de niet altijd consistente lijn op landelijk niveau van FVD.
- De meeste partijen hebben een voorkeur voor vijf gedeputeerden, hetgeen een vertaalslag is van de democratische verkiezingsuitslag en essentieel is om de ambities van Zeeland te verwezenlijken en beter zichtbaar te zijn in de samenleving, de regio en landelijk.
- In de gesprekken hebben alle partijen uitgesproken bestuursverantwoordelijkheid te willen dragen.
- Iedereen die zich hierover uitsprak is het erover eens dat de verdeling van de portefeuilles over de gedeputeerden qua zwaarte en werkdruk evenwichtig moet zijn.
- Inhoudelijk zijn er aan mij geen breekpunten bekend gemaakt.

Op basis van de gevoerde gesprekken, de programmatische uitgangspunten en voorgedragen kandidaten kom ik in volgorde van prioriteit tot de volgende voorkeursvarianten:

1. CDA/SGP/VVD/PvdA/FVD
2. CDA/SGP/VVD/PvdA
3. CDA/SGP/VVD/PvdA en een partij met 2 zetels
4. CDA/SGP/VVD/PvdA en één gedeputeerde namens de kleine progressieve partijen

Optie I

Vijf grootste partijen

SGP/CDA/FvD/VVD/PvdA (25 zetels)

Bijna alle partijen hebben de voorkeur uitgesproken voor een coalitie met vijf partijen. De huidige coalitie heeft in de verkiezingen twee zetels ingeleverd waardoor de marge heel nipt is geworden. Met een bredere coalitie kan het draagvlak in PS worden vergroot en de werkdruk in GS evenwichtiger worden verdeeld. Het ligt mijns inziens voor de hand om te beginnen met een verkenning van een mogelijke coalitie van vijf partijen waarbij de grote winnaar van de verkiezingen –FVD- wordt betrokken.

Op die manier kan een coalitie rekenen op een breder draagvlak en kan worden onderzocht of er recht kan worden gedaan aan haar electoraat.

Omdat in de gevoerde gesprekken door geen van de partijen een andere partij op voorhand is uitgesloten en mij geen grote programmatische verschillen in de Zeeuwse context zijn gebleken vind ik dit een reëel door een formateur te onderzoeken optie. Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat er enige ideologische afstand bestaat tussen verschillende partijen in deze variant, maar deze zijn mij in de Zeeuwse context niet onoverbrugbaar gebleken. Een inhoudelijke verdieping met een formateur kan helpen om vragen over een gezamenlijke koers en stabiliteit van een coalitie met FVD verder te verduidelijken.

Optie II

Voortzetting coalitie

SGP/CDA/VVD/PvdA (20 zetels)

De partijen waarop het bestaande college van GS steunt heeft de verkiezingen weliswaar verloren, maar hebben een meerderheid in Provinciale Staten weten te behouden. Op grond van duurzame en constructieve onderlinge relaties, programmatische raakvlakken en een positieve grondhouding bij andere partijen ten aanzien van de bestaande coalitie, zoals mij uit de gesprekken is gebleken, zou het voortzetten van deze coalitie mogelijk moeten zijn. In de afgelopen periode zijn resultaten behaald die breed gewaardeerd zijn.

Hierbij wordt de democratische uitspraak bij de afgelopen verkiezingen recht gedaan in die zin dat deze partijen een nipte meerderheid van de zetels heeft weten te vergaren. Er wordt hierbij wel voorbijgegaan aan de wens om een coalitie te laten rusten op vijf partijen.

Aan de andere kant, wanneer er op onderdelen een statenakkoord kan worden gesloten, is een stabiele coalitie voor de komende vier jaar goed haalbaar.

Optie III

SGP/CDA/VVD/PvdA en een partij met twee zetels in Provinciale Staten (22 zetels)

Na de verkiezingen steunt de huidige coalitie nog op een nipte meerderheid in Provinciale Staten. Veel partijen staan niet afwijzend tegenover het voorzetten van de coalitie waarbij enkele accenten worden verschoven. De huidige vier partijen zouden dan moeten worden verbreed met één partij van twee zetels. Hiermee kan het draagvlak in PS worden vergroot en zou ook één van de winnaars een plek kunnen krijgen in de nieuwe coalitie. Dilemma hierbij is of de vertaling van één gedeputeerde voor een partij met twee zetels niet onevenredig is. De huidige coalitie partijen zoeken het antwoord op de vraag welke partij aan zou kunnen sluiten grosso modo in de richting van een partij die programmatisch of ideologisch bij hen in de buurt komt.

Optie IV

SGP/CDA/VVD/PvdA en één gedeputeerde voor de kleine progressieve partijen (28 zetels)

Een mijns inziens creatieve variant met als voordeel dat de coalitie in PS kan steunen op een breed draagvlak dat met name zou worden versterkt door de kleine progressieve en midden partijen (GL/50PLUS/SP/D66/PvdD). Het is alleen de vraag of de programmatische inbreng van alle partijen namens wie deze gedeputeerde acteert voor alle ondersteunende partijen in gelijke mate terug is te zien. Zoals meerdere partijen in de gesprekken met mij opmerkten, dient er rekening te worden gehouden met de tijd die nodig is voor de benodigde afstemming met alle partijen. Een kandidaat gedeputeerde dient een politiek evenwichtskunstenaar te zijn. Deze optie is mijns inziens praktisch niet uitvoerbaar.

Conclusies en eindadvies

Het college staat voor grote opgaven. Deze opgaven worden programmatisch door partijen op vergelijkbare wijze geprioriteerd. Bijna alle partijen hebben aangegeven bestuurlijke verantwoordelijkheid te willen dragen.

Er is een krachtig college nodig, dat een team vormt, betrouwbaar en stabiel is en de nodige ervaring meebrengt.

Alle partijen hebben duidelijk gemaakt welke kandidaat-gedeputeerden beschikbaar zijn voor het nieuwe college. Alle partijen die bereid zijn plaats te nemen in de coalitie vinden teamvorming en chemie tussen kandidaten essentieel om ambitieus te kunnen werken aan de grote opgaven van Zeeland. Het gaat om elkaar vertrouwen, gunnen en ondersteunen.

Van een nieuwe coalitie en een nieuw college wordt verwacht dat zij een team vormen, evenwichtig en betrouwbaar zijn en voldoende bestuurlijke kracht hebben. De opgaven voor Zeeland vergen kwaliteit en professionele ondersteuning. Een meerderheidssamenwerking verdient de voorkeur. Tevens is aangegeven dat een college met daarin vijf gedeputeerden met een evenwichtige portefeuillevverdeling de voorkeur geniet om beter zichtbaar te zijn in de samenleving.

Ik constateer dat teamvorming en chemie niet belangrijker zijn dan de inhoudelijke ambities, maar beide vergen een nadrukkelijke plek in het begin van de formatie. Hierdoor wordt voorkomen dat er gebroken wordt op personen. De kandidaat-gedeputeerden moeten zich bewust zijn van het werken aan een gezamenlijk belang.

In dit licht constateer ik op basis van de gesprekken dat er beelden bestaan over programmatische wensen en eisen die zorgvuldig moeten worden getoetst om interpretatieverschillen die zouden kunnen leiden tot frictie te voorkomen. Het is zaak om in het formatiegesprek in gesprek te gaan, zowel op inhoud als teamvorming, en de lastige kwesties op voorhand te benoemen.

Ik adviseer derhalve een externe formateur aan te stellen die het formatiegesprek faciliteert, zodat alle partijen in het formatieproces goed tot hun recht kunnen komen. Sta daarbij goed stil bij start van de formatie. Definieer issues met elkaar en spreek uit wat gevoelens en mogelijke hindernissen zijn. Er moet gewerkt worden aan het smeden van een team en tevens moet er afspraken worden gemaakt op inhoud. Derhalve kan er ook voor gekozen worden om eerst ambities te bepalen en daarna over team en chemie te spreken.

Voor beide aanpakken is wat te zeggen. Besteed hier aandacht aan bij de start van het formatieproces en laat de formateur regelmatig berichten aan de samenleving over de stand van zaken.

Alles overwegende adviseer ik een start te maken met een formatie van de volgende partijen: CDA/SGP/VVD/PvdA/FVD. En hiermee een coalitieakkoord te maken op hoofdlijnen en tevens de inhoudelijke mogelijkheden voor een statenakkoord, dan wel statenagenda te verkennen. Er zijn naar mij oordeel geen grote programmatische verschillen tussen de partijen, dus inhoudelijk zie ik geen blokkades.

Met vriendelijke groeten,

René Verhulst
Informateur

Bijlage I
Coalitievoorkeuren per partij

CDA	CDA/SGP/VVD/PvdA	20
SGP	CDA/SGP/VVD/PvdA	20
VVD	CDA/SGP/VVD/PvdA	20
Forum	CDA/SGP/VVD/FvD	21
PvdA	CDA/SGP/VVD/PvdA	20
SP	CDA/SGP/VVD/FvD	21
PVV	CDA/SGP/VVD/PVV/CU	20
PvZ	CDA/SGP/VVD/PvdA/PvZ	22
CU	CDA/SGP/VVD/PvdA	20
GroenLinks	CDA/SGP/VVD/PvdA/GL	22
50plus	CDA/SGP/VVD/PvdA/50plus	22
D66	CDA/SGP/VVD/PvdA/GL	22
PvdD	CDA/SGP/VVD/PvdA/SP of GL of 50plus	22